

Haberde Kadının İnşası: Afgan Kadınları Örneği

Gülşah Sarı¹ Rengim Sine Nazlı²

Received/ Başvuru: 09.05.2022

Accepted/ Kabul: 29.06.2022

Published/ Yayın: 29.06.2022

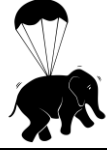
Özet

Medyada kadının temsili konusunda gelişmiş ülkelerin ürettiği içerikler ağırlıklı olarak benzerlik gösterse de gerek dini gerekse etnik köken bağlamında farklılaşabilmektedir. Bu çalışma Taliban'ın 15 Ağustos 2021'de Afganistan'ı kontrol altına almasından sonra, Afgan kadınların Türk basınında nasıl ele alındığının belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma, olayın başlangıç tarihinden 27 Aralık 2021 tarihine kadar; "yenisafak.com.tr", "sozcu.com.tr" ve "hurriyet.com.tr" internet gazetelerinde "Afgan" ve kadın" anahtar kelimeleri yazılarak taranan haberlerle sınırlandırılmıştır. "yenisafak.com.tr"de 26, "sozcu.com.tr"de 11 ve "hurriyet.com.tr" de 53 habere ulaşılarak toplamda 90 haberle tamamlanan çalışmada araştırma yöntemi olarak Van Dijk Haber Söylem Analizi tercih edilmiştir. Sözcü gazetesinin haberlerinin incelenmesi sonucunda Afgan kadınlarına yönelik endişeler ile can güvenliğinin de olmadığı; Yenişafak gazetesinin haberlerinin incelenmesi sonucunda gazetenin çoğunlukla "Afgan kadın" konulu ürettiği haberlerde, kadınların tehlikede olmadığı ve söz konusu tehlikeli atmosferi Batı medyasının çizdiği şekilde bir anlamdan üretildiği; Hürriyet gazetesinin haberlerinin incelenmesi sonucunda ise gazetenin "Afgan kadınlara" yönelik ürettiği haberlerin genelinde "Taliban'ın kadınlarla ilgili kararlarında farklı, eşitlikçi politikalar izleyeceği yönündeki açıklamalarına rağmen kadınların eğitim ve iş hayatında yok sayılarak eve hapsedildiği anlamını yeniden ürettiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: medya, kadın, haber, söylem analizi, afganistan

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, Türkiye, gulsahdumen@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-6590-6530

² Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, Türkiye, rengimsine@ibu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9784-766X

Construction of Woman on News: The Case of Afghan Women

Abstract

Although the contents produced by developed countries on the presentation of women in the media are mostly similar, they can differ in terms of both religion and ethnicity. This study has been prepared to determine how Afghan women were handled in the Turkish press after the Taliban took control of Afghanistan on August 15, 2021. In the study, from the start date of the event to 27.11.2021; "yenisafak.com.tr", "sozcu.com.tr" and "hurriyet.com.tr" internet newspapers are limited to the news scanned by writing the keywords "Afghan" and "women". Van-Dijk News Discourse Analysis was preferred as the method in the study, which was completed with a total of 90 news by reaching 26 news on "yenisafak.com.tr", 11 news on "sozcu.com.tr" and 53 news on "hurriyet.com.tr". As a result of the analysis of the news of Sözcü, the concerns about Afghan women and the lack of life safety were discussed with comments; as a result of the examination of the news of the Yenısafak, it was concluded that the news of the newspaper mostly produced on the subject of "Afghan women" was produced with the meaning that women are not in danger and that the Western media draws the dangerous atmosphere in question; as a result of the analysis of the news in the Hürriyet, it was observed that, in general, the news produced by the newspaper for "Afghan women" reproduced the meaning that women were ignored in education and business life and imprisoned at home, despite the statements that the "Taliban would follow different and egalitarian policies in their decisions towards women.

Keywords: media, woman, news, discourse analysis, afghanistan

EXTENDED ABSTRACT

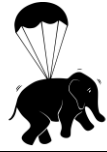
Background & Purpose: Today, the media is defined as an ideological ground on which reality is reproduced. Media tools, which started with the emergence of the first mass media, have taken a great place in the lives of individuals. The news is one of the biggest outputs of the media tools that keep up with the age simultaneously with technology. The news that appeals to the sense of curiosity of human beings always maintains its feature of being the primary media content with the effect of catharsis apart from curiosity.

The presentation of women in the media, which has such an influential power, is also important. By ignoring the importance of content about women, which concerns the entire population of the world, "women" is turned into a tool for the media to strengthen its own ideological view. The aim of this study is to examine how Afghan women are presented in the Turkish press after the Taliban took control of Afghanistan on August 15, 2021. The study consists of three parts. The study consists of the application part, which includes the presentation of women in the media, critical discourse analysis, and the analysis of news with women's content in the internet newspapers analyzed with this method.

Research Method: Discourse analysis deals with the question of what people do with language and explores the differences at this point, as well as examines the knowledge structures that are transformed and changed within a discourse (Sözen, 1999, p.85). This analysis has been the preferred method in the study because it is a technique for examining the news text in its entirety, without removing it from its context (İnal, 1996, p.96). In the study, which was carried out using the Critical Discourse analysis method, in the study, "Do the discourses of newspapers with different ideological determinations differ when they report on the same subject?" The answer to the question has been sought.

The study, from the start date of the event to 27 December 2021; "yenisafak.com.tr", "sozcu.com.tr" and "hurriyet.com.tr" are restricted to internet newspapers. "Afghan" and "woman" keys have been written in the archive parts of the newspapers. The news, which constitutes a typical example of critical discourse analysis from the news obtained, was analyzed with the Van Dijk News Discourse Analysis method. As a result of the research, 26 news from yenisafak.com.tr, 11 news from sozcu.com.tr and finally 53 news from hurriyet.com.tr, a total of 90 news were reached.

Conclusion: As a result of the analysis of the news published in Sözcü newspaper, it has been determined that the concerns about Afghan women and the lack of life safety of women are reproduced in the rhetoric of the news. As a result of the analysis of the news published in the Yeni Şafak newspaper, it has been observed that the news produced by the newspaper mostly on "Afghan women" showed that women were not in danger and that the dangerous atmosphere in question was drawn by the Western media. Finally, it has been determined that the news about "Afghan women" produced in the time period examined in the newspaper Hürriyet "reproduces the meaning that women are ignored in education and business life and imprisoned

at home, despite the Taliban's statements that they will follow different and egalitarian policies in their decisions towards women". Therefore, it is possible to say that the examined newspapers try to strengthen a certain point of view by ignoring the objective publishing approach, since they reproduce their news by passing through the filters of their own worldviews.

1. GİRİŞ

Medya günümüzde gerçeğin yeniden üretildiği ideolojik bir zemin olarak tanımlanmaktadır. Toplum üzerinde kaçınılmaz etkilerinin bulunduğuna yönelik çalışmaların ve tartışmaların ilk kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışından itibaren başladığı medya araçları, bireylerin hayatında büyük bir yer edinmiştir. Teknoloji ile eş zamanlı olarak çağa ayak uyduran medya araçlarının en büyük çıktılarının başında haber gelmektedir. İnsanoğlunun merak duygusuna hitap eden haberler, merakın dışında katharsis etkisiyle de daima birincil medya içeriği olma özelliğini korumaktadır.

Neoliberalizm etkisiyle ekonomi-politik yapılanmalarında büyük dönüşümlerin yaşandığı kitle iletişim araçlarından, bu araçlardan üretilen içerikler de etkilenmiştir. Özellikle nesnellik ve tarafsızlık ilkeleri kapsamında halkın aynası olarak kabul edilen ve 4. güç olarak nitelendirilen habercilik, pragmatist yönelimler bağlamında gerçeğin yeniden üretildiği bir ortama dönüştüğü yönünde eleştiri oklarının hedefine girmiştir. Söylemin yeniden üretilerek yaygınlaştırılması hususunda medya, devletin en işlevsel ideolojik aygıtı olarak kabul görmektedir (Althusser, 1994). Marx, ideolojiyi yönetici sınıflar tarafından oluşturulan ve sınıf sisteminin eşitsizliğinin devamını sağlayan düşünceler bütünü olarak tanımlamaktadır (Kaya, 2004, s.69). Marx ve Engels (1992), ideolojiyi tanımlarken camera obscura metaforundan yararlanmıştır. Marx, burada ideoloji kavramıyla yanlış bir dünya görüşünü kasteder. Bu bağlamda gizemleştirme maskesini düşürmek amacıyla da eleştirel bir kavram olarak ideolojiden yararlanma yoluna gitmiştir (Bulut, 2011, s.191).

Bu denli önemli etki gücüne sahip, Gramsci'nin de hegemonik bir süreçte rıza oluşturma aracı olarak nitelendirdiği (1997) medyada kadının temsili de önem teşkil etmektedir. Siyaset veya ordu gibi erkek egemen alanlarda çalışan kadınların ana akım medyadaki temsilleri üzerine yapılan araştırmalar sonucunda kadınlar görmezden gelinebilir, kalıp yargılanabilir, profesyonellikleri sorgulanabilir veya anormal kadınlar olarak temsil edilir olduğu göze çarpmaktadır (akt. Power vd., 2019, s.3). Medyanın kamuoyunu şekillendirmede, kadın-erkek cinsiyetçi imajları inşa etmede ve güçlendirmede güçlü bir rolü vardır. Mannila (2017, s.15), kadınlar haberlerde yeterince temsil edilmediğinden, dünya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturmalarına rağmen haberin sunduğu dünyada kadın-erkek olarak eşit görünmediklerini söyler ancak bu sorun sadece haberlerde bulunmamaktadır. Cinsiyet konusu toplumdaki kadın konusunun bir yansımasıdır. Bu bağlamda toplumu etkileme konusunda önemli bir rol üstlenen medyada kadının temsili önem teşkil etmektedir. Öte yandan kadınların yetersiz temsiline bir açıklaması, muhabirlerin hegemonik kültürel normları korumalarıdır. Ne zaman çoğunluğu erkek olan gazeteciler, siyasi ve toplumsal seçkinler tarafından haber değeri taşıyan kapak hikayeleri yazsa, erkeklere ayrıcalık tanıyan toplumsal normları yeniden üretmektedirler (Len-Rios vd., 2005, s.152). Dahası dünya nüfusunun tamamını ilgilendiren kadına dair içeriklerin önemi görmezden gelinerek "kadın" medyanın kendi ideolojik görüşünün güçlenmesi için bir araç haline getirilmektedir. Bu çalışmanın amacı Türk basınının Taliban ekseninde ele alınan kadını nasıl haberleştirdiğini incelemektir. Eleştirel Söylem analizi yöntemi tercih edilerek

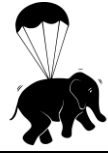

yapılan çalışmada “Farklı ideolojik belirlenimleri olan gazetelerin aynı konuyu haberleştirirken söylemleri farklılaşıyor mu?” sorusunun cevabı aranmıştır.

Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Medyanın kadının temsili, eleştirel söylem analizi ve bu yöntemle incelenen internet gazetelerindeki kadın içerikli haberlerin incelemelerini içeren uygulama kısmından oluşmaktadır. Çalışmada Afgan kadınlarının Türk basınında nasıl haberleştirildiği, farklı ideolojideki gazeteler örnekleminde Van Dijk Eleştirel Söylem analizi yöntemiyle incelenerek ideolojik farklılıkların haber metinlerinin inşasındaki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır. Afgan kadın konulu haber metinleri Sözcü, Yenişafak ve Hürriyet gazetelerinin internet sitelerinde yayınlanan haberlerden seçilmiştir. Taliban’ın 15 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan’ı kontrol altına almasından itibaren bu üç haber sitesinde çıkan haberler “Afgan” ve “kadın” kelimeleri taranarak ulaşılan 90 haberle sınırlandırılmıştır.

2. MEDYADA KADININ TEMSİLİ

Toplumsal cinsiyet kavramını literature kazandıran Ann Oakley’e göre kavram “erkeklik ile kadınlık arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır” (Marshall, 1999, s.98). Umunç’a göre (2019, s.1319), kavram “kadın erkek ilişkilerinin toplumsal statü ve roller çerçevesinde sosyal ve kültürel kodlarla tanımlanması vetoplumun cinsiyetleri ayırt etme ölçütlerini açıklamak amacıyla” kullanılmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde feministler kamusal alanda görünür kılmak için çeşitli mücadeleler vermiştir. Örneğin birinci dalga olarak kabul edilen dönemde (19. yy sonu – 20. Yüzyıl başı) feministler oy hakkı, eğitimde fırsat eşitliği, eşit ücret gibi kamusal taleplerde bulunmuşlardır. İkinci dalga olarak kabul edilen dönemde (1960’larla birlikte) özel alana, ataerkilliğe yöneik mücadelelerde bulunmuşlardır. 1990’larla beliren bir başka feminist dalga da üçüncü dalgadır. Bu dönemde feministler “II. dalga feminizm kadınlarının düşüncelerinde yer alan tek tip evrensel bir kadınlık algısını reddederek, kadın sorunlarının sadece beyaz kadınlarının sorunları olmadığını, kadınların evrensel düzlemde bireysel olarak ilgilenilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar” (Taş, 2016, s.171). Ancak “feministlerin tüm bu çabalarına ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini giderici sosyoekonomik ilerlemelere karşın dünyada eğitim, politika, sağlık, gelir gibi çeşitli alanlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği devam etmektedir” (Umunç ve Kümbül, 2018, s.123). Toplumsal cinsiyet kavramı çalışma kapsamında önem arz etmektedir çünkü medyada da kadınların temsili toplumsal hayatta olan eşitsizliğin bir yansıması şeklindedir. Çalışma haber metinlerini ele aldığı için burada toplumsal cinsiyet ve dil ilişkisine de değinmek gerekir. Zira toplumsal cinsiyet ile dil arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan görüşlerden biri dilin cinsiyet ayrımcılığını yaratmasıdır. Dil, toplumsal bölünmelerin ve eşitsizliklerin oluşmasında etkin rol oynamakta, insanların bireysel yaşantıları ile kişilikleri de dilleri ve içindeki buldukları söylemlerle şekillenmektedir (Okan, 1998, s.189). Toplumsal cinsiyet ve dil ile ilgili yapılan araştırmalarla, hem kadınların medyada erkeklerden daha az yer aldığı hem de kadınların medyadaki temsillerinin genellikle klişeleşmiş ve önemsiz olduğu, görünüşlerine, aile ilişkilerine vb. odaklanırken, profesyonel (ve ilgili) niteliklerini ve başarılarını ihmal ederek onları özel alana bağladığı artık iyice yerleşmiştir. Bu tür eksik ve

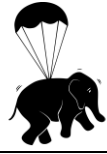

yanlış beyanları tespit etmek ve eleştirmek, önemlidir çünkü medya yalnızca yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal değerleri ve uygulamaları şekillendirmeye de katkıda bulunur (Power vd., 2019, s.2).

1970'lerden bu yana kadınların medyada temsili siyaset ve araştırma gündeminin üst sırasında yer almaktadır. Bunun açıklayıcı bir örneği, medyanın toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynadığının varsayıldığı 1995 “Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu”dur. Pekin Deklarasyonu'nun ardından BM Kadınları, haber medyasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin boyutunu değerlendirmek için Küresel Medya İzleme Projesi'ni (Global Media Monitoring Project) başlattı. Proje kapsamında 1995'ten beri, her beş yılda bir, bir araştırma ekibi, dünya çapındaki haber kaynaklarının erkek kadın oranını rapor etmektedir. 1995 ile 2015 arasında, kadınların haberlerde görünürlüğünde yalnızca %7'lik yavaş bir artış olduğu gözlenmiştir. Radyo ve televizyon haberleriyle karşılaştırıldığında ise kadınların sayısının en çok gazetelerde arttığı tespit edilmiş, yani 1995'te %16'dan 2015'te %26'ya çıktı. Avrupa sonuçları genel modelden pek farklı değildir: 2015'te geleneksel haber medyasında %25 kadın varken son 20 yılda %9'luk bir artış olmuştur (Vandenberghe, 2019, s.4-5). Dünya Hıristiyan İletişim Derneği (WACC) tarafından koordine edilen 108 ülkede yapılan Küresel Medya İzleme Projesi araştırmasına göre, kadınlar haber medyasında hala önemli ölçüde yetersiz ve yanlış temsil edilmektedir. Bundan dolayı dünyadaki insanlar haberlerdeki duydukları ya da okuduklarının %76'sı erkektir ve bu rakam coğrafyayı ile kültürü aşmaktadır (Dragaš, 2012, s.76). Bazı İskandinav ülkeleri, kadınların bilim ve sağlıkla ilgili haberlerde ekonomi ve politikadan daha fazla görünme olasılığının küresel eğilimini izlemiştir. Örneğin 2015'te Danimarka'da ve 2010'da Norveç'te kadın haber konularının en yüksek paya sahip olduğu haber kategorisi bilim ve sağlık olduğu tespit edilmiştir. Ancak 2010 yılında Danimarka veya İzlanda'da bu kategoride kadına rastlanmamıştır (Mannila, 2017, s.17).

Genel olarak medyada kadının temsili “toplumsal cinsiyet”, “dil” ve “medya” kavramları çerçevesinde tartışılmaktadır (Risidaneva, 2018, s.128). Özellikle kadınlarla ilgili klişeler medya tarafından oluşturulmakta ve pekiştirilmektedir. Yazılı basında bulunan kadın klişeleri, kadınları küçümseme ve yine onları cinsel nesnelere ve aşağı insanlar olarak sunma eğiliminde oldukları için toplumdaki kadınların genel imajını güçlü bir şekilde etkilemektedir (Dragaš, 2012, s.71). The Sun gibi bir magazin gazetesinde kadınlara yönelik cinsel saldırıların yer aldığı haberlerde, cinsel şiddete maruz kalan kadınlar, kendilerine yönelik saldırıdan sorumlu olarak gösterilme eğilimindedir (Risidaneva, 2018, s.128).

Dünyadaki kadın temsillerinin yanı sıra “medyanın Türkiye’de toplumsal cinsiyet açısından kadına erkeğe bağımlı bir rol biçmesi, kadına yönelik şiddetin yanı sıra erkek egemenliğini pekiştiren bir yapının üzerine inşa etmesi, haber söylemi yolu ile de gerçekleşmektedir” (Nergiz ve Akin, 2021, s.3). Hem televizyon haberlerinde hem de yazılı basında hem habere konu olan hem de haber yapan kadınlar dezavantajlı olarak gösterilmektedir. Örneğin kadınların zaman zaman “talihsiz kadın”, “kadın şoför”, “kadın cinayeti” ve “kadın yürüyüşü” gibi olumsuz ifadelerle haberlere konu olduğu görülmektedir (Sarı, 2020, s.6). Bu ifadeler dil ve cinsiyet

ilişkisinin haber metinlerine yansımalarıdır. “Basın yayın kuruluşlarında önyargılı cinsiyet ayrımcılığı güden dil kullanımının sıklık derecesi toplum içinde erkek ve kadın rollerinin tanımlanmasında etkili olur” (Okan, 1998, s.189). Haber metinlerinde oluşturulan kadın stereotiplerinin kadına biçilen rolleri kalıplaştırmasının yanı sıra kadınlar haberlerde çoğunlukla “mağdur kadın” imajı ile 3. sayfa haberlerinde yer almaktadır. Henüz dünya genelinde kadın çoğunlukla özne durumuna geçememişken bu durum savaş sıralarında daha da belirginleşmektedir.

Çalışmada ele alınan Afgan kadınlarının dünya basınındaki temsiline bakıldığında Shahira Fahmy’nin (2004) Taliban rejimi sırasında ve Taliban rejiminin düşüşünden sonra AP (Associated Press) fotoğraflarında Afgan kadınlarının tasvirini incelediği çalışması önemlidir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre AP fotoğraflarında Taliban rejiminin düşüşünden sonra kadınlar daha ilgili, etkileşimli, sosyal olarak daha samimi ve izleyiciye sembolik olarak eşit olarak tasvir edilmektedir. Fahmy’ye göre (2004, s.106) bu durum kamera açıları, odak, sosyal mesafe ve kadının rolü gibi görsel ipuçlarının verildiği çerçeveler ile sunulmakta; bu da batı medyasının bakış açısındaki değişikliğe işaret etmektedir.

Taliban’ın 15 Ağustos 2021’de Afganistan’ı kontrol altına almasından sonra BBC’nin internet sitesinde Afgan kadınları ile ilgili haberler yayınlanmıştır. Bunlardan biri 13 Eylül 2021 tarihli “Afgan kadınlar #DoNotTouchMyClothes kampanyasıyla Taliban'a karşılık verdi” başlıklı haberdır. Haberde Afgan kadınlarının Taliban öncesi giydiği geleneksel kıyafetler ile Taliban düzenini destekleyen kadınların ellerini ve yüzlerini kapattıkları peçeli abayalı kıyafetler arasındaki tezatlıktan bahsedilmiştir (BBC, 2021). France24 ise 26 Aralık 2021’de tarihli sayısında Afgan kadınlarının gündelik yaşamındaki kısıtlamalara dair bir habere yer vermiştir. “Taliban bans women from travelling longer distances unless with male relative” başlıklı haberde kadınların örtünmesi, seyahatleri ve eğitimleriyle ilgili bilgiler verilirken haberin arasında “The waiting game: Afghan women and girls still unsure what the future holds” ile Afgan kadınlarının belirsiz geleceklerinden duyduğu endişe dile getirilmiştir (France24, 2021). Taliban rejiminin Afganistan’daki kontrolüne göre dünya basınında Afgan kadınlara yönelik haber temsili şekillenmektedir.

3. ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Tarihselleştirilmiş ve kurumsallaşmış, inşa edilmiş fikirler, normlar, kurallar ve uygulamalar dizisi olarak söylem, öz-bilgi olarak kabul ettiğimiz kategoriler (erkek veya kadın gibi) sağlayarak bireyler için özne konumlarını yerleştirir (akt. Kramer, 2019, s.236). Söylem analizine eleştirel bir yaklaşım, politik olarak beslenen bir süreçtir. Söylem analizi, mevcut hakim ve baskıcı söylemsel uygulamaları açığa çıkarmayı, yorumlamayı ve geçersiz kılmayı amaçlar (akt. Kramer, 2019, s.238). Söylem analizinde öncelikle toplumsal gücün kötüye kullanılması, tahakküm ve eşitsizliğin toplumsal ve politik bağlamda metin ve konuşma tarafından nasıl canlandırıldığı, yeniden üretildiği ve bunlara karşı direnildiği incelenmektedir (akt. Dragaş, 2012, s.68).

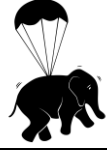
Medya söylemi, hem seçkinlerin hem de sıradan vatandaşların bilgi, tutum ve ideolojilerinin ana kaynağıdır (akt. [Tian, 2018, s.433](#)). “Söylem analizinin en temel konularından biri, çeşitli olay ve durumların, raporların, araştırma ve mülakat sonuçlarının bir haber metni haline getirilirken ne şekilde düzenlendiğidir. Haber metinlerinden gerçeklik, haber olarak yeniden doğarken bazı ideolojik değişimlere uğramaktadır” ([Özerkan, 2001, s.15](#)). Manşetler, gazete söyleminin en önemli özelliği olarak kabul edilir. Manşet, haberin tüm içeriğini sınırlı sayıda kelimeyle kapsamakla kalmayıp aynı zamanda haber okuyucularının da dikkatini çeken haberin ilk ve benzersiz kısmıdır (akt. [Ninpanit, 2020, s.43](#)).

“Söylem çözümlemesi içinde disiplinlerarası yaklaşımlarla gelişen ve ideoloji yüklü olduğu öne sürülen dilsel yapıları dilbilimin yöntemlerinden yararlanarak sistemli bir biçimde açıklamayı amaçlayan çalışmalar günümüzde eleştirel söylem çözümlemesi olarak adlandırılmaktadır” ([Büyükkantarcioglu, 2012, s.166](#)). Eleştirel söylem analizi, dilde tezahür ettiği şekliyle baskınlık, ayrımcılık, güç ve kontrolün şeffaf yapısal ilişkilerinin yanı sıra opak ve şeffaf yapısal ilişkileri analiz etmekle temelde ilgilenen olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle, eleştirel söylem analizi dil kullanımıyla ifade edildiği, oluşturulduğu, meşrulaştırıldığı vb. biçimlerde toplumsal eşitsizliği eleştirel olarak araştırmayı amaçlar ([Wodak ve Meyer, 2009, s.10](#)). “Eleştirel söylem çözümlemesi kapsamında en fazla ele alınan konular toplumsal cinsiyete dayalı kimlik ve eşitsizlik, kadın çalışmaları, ulusal ve etnik kimlikler, haber söylemi, politika söylemi, reklam söylemi, popüler kültür söylemi, tarih yazımı söylemi, Internet ve hipermetinler, küreselleşme ve bilgi-odaklı ekonomiye ilişkin söylemlerdir” ([Büyükkantarcioglu, 2012, s.172](#)).

Eleştirel söylem çalışmaları araştırmacıları, tipik olarak, söylemin sosyal tahakkümü yeniden üretme biçimiyle, yani bir grubun diğerleri üzerindeki gücün kötüye kullanılmasıyla ve tahakküm altına alınan grupların bu tür kötüye kullanımlara söylemsel olarak nasıl direnebileceğiyle ilgilenirler ([van Dijk, 2009, s.63](#)). Eleştirel söylem analizi genellikle manipülasyon, meşrulaştırma, rıza üretimi ve güçlülerin çıkarına insanların zihinlerini (dolaylı eylemler) etkilemenin diğer söylemsel yollarına odaklanır ([Salma, 2018, s.3](#)).

Bir tür bilimsel araştırmayı kısaca ve yeterli bir şekilde yapmak neredeyse imkansız olsa da, eleştirel söylem çalışmaları tipik olarak aşağıdaki özelliklere sahiptir ([van Dijk, 2009, s.63-64](#)).

- Özellikle kamusal metin ve konuşmaların neden olduğu veya şiddetlendirdiği, çeşitli toplumsal güç istismarı (egemenlik) biçimleri ve bunların sonucunda ortaya çıkan toplumsal eşitsizlik gibi ciddi sosyal sorunları analiz etmeyi ve böylece bunların anlaşılmasına ve çözümüne katkıda bulunmayı amaçlar.
- Analiz, uluslararası insan hakları terimleriyle tanımlanan, suistimal edici, söylemsel uygulamaların eleştirel bir değerlendirmesinin yanı sıra pratik müdahale ve gayri meşru tahakküme karşı direniş için kılavuz ilkelere izin veren normatif bir perspektif içinde yürütülür.
- Analiz, söylemsel adaletsizliğin ve bunun sonuçlarının kurbanı olan grupların çıkarlarını, uzmanlığını ve direnişini özellikle dikkate alır.

van Dijk'e göre, eleştirel söylem analistlerinin normalde yaptığı şey, altta yatan ideolojileri veya sosyal ve zihinsel etkilerin söylemsel araçlarını eleştirel bir şekilde ortaya çıkarmak, ortaya çıkarmak veya ifşa etmektir (akt. [Ninpanit, 2020, s.46](#)). Söylem analizi yöntemi özellikle baskın gruplara ve onların ideolojilerine oldukça iyi odaklanabilmektedir ([van Dijk, 2006, s.132](#)). Haber söylemlerine odaklanmak çeşitli birim, boyut ve sosyal bağlamda tam anlamıyla bir analiz gerektirmektedir ([van Dijk, 1983, s.25](#)). Söylem, ideolojinin aktarılmasında ve yeniden üretilmesinde önemli bir faktördür ([Sine Nazlı ve Kalafat Çat, 2019, s.122](#)). Eleştirel söylem analizi bizi betimleme düzeyinin ötesine, metinlerin daha derin anlaşılmasına götürür ve mümkün olduğu kadar, bir metnin neden olduğu ve ne yapmayı amaçladığına dair bir tür açıklama sağlar. Söylem ve toplum arasındaki ilişkiye bakar ve bu ilişkiyi betimlemeyi, yorumlamayı ve açıklamayı amaçlar. van Dijk'in öne sürdüğü gibi, birçok ideolojinin formüle edilmesi, pekiştirilmesi ve yeniden üretilmesi söylem aracılığıyla gerçekleşir. Eleştirel söylem analizi, bunu keşfetmenin bir yolunu sağlamayı ve buna karşılık, metinlerin altını çizen bazı gizli ve "gözden uzak" sosyal, kültürel ve politik ideolojilere ve değerlere meydan okumayı amaçlar ([Paltridge, 2012, s.194](#)).

van Dijk (2001), kendisinin geliştirdiği analiz yöntemini sosyo-bilişsel söylem analizi olarak tanımlar. Bu bağlamda esas ilgi odağı söylem, biliş ve toplum üçgenidir. Dijk'in bu tarifile esas üzerinde durduğu nokta, diğer birçok eleştirel söylem analizi teorisyeninden farklı olarak söylemlerin ve etkileşimlerin eleştirel analizinde toplum kadar bilişin de söylem analizine dahil edilmesinin önemidir ([Şah, 2020, s.216](#)). van Dijk'in analiz yöntemi haber metinlerine uygulanmaktadır. Dijk, haber anlatı yapısını Makro ve Mikro yapılar altında, "sentaktik" ve "semantik"ten oluşan iki ayrı dilsel çözümleme türünde ele almaktadır ([Özer, 2020, s.87](#)). Haber anlatı yapısında kodlanan mesajların çözümlenebilmesi için semantik anlamlara, sentaks ise söz dizimlerine odaklanmaktadır. Söylem analizinde kelime seçimleri de çözümlemenin önemli belirleyicilerindendir. Seçilen kelimeler muhabir veya editörün sınıfsal konumunu yansıtabilmektedir. Buna göre aynı kişinin "terörist" ya da "özgürlük savaşçısı" olarak tanımlanması gazete/muhabirin ideolojisini açığa çıkarır ([Şeker ve Şeker, 2011, s.521-522](#)). Söylem analizi, bir konu veya olaya karşı üretilen başat ideolojilerin haber metinlerinde nasıl gizlendiğini tespit etmekte kullanılan önemli araştırma yöntemlerindendir. Söylem analizine tabii tutulan metinler, bireylerin herhangi bir tahakküme gerek kalmadan hegemonik düzlemde inşa ettiği düşünce temellerinin belirleyicilerini makro ve mikro yapılarla dayandırarak analiz edilmektedir. Bu çalışmada da Türk basınında Afgan kadınların konu edinildiği haber metinleri söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir.

4. OLAYIN ÖZETİ

Tüm dünyada kadınların toplumsal yaşamın her alanına kazandırılması üzerinde durulurken yaşadığımız bu çağda Taliban'la birlikte kadın bakış açısı yeniden sorgulanmıştır. Kadın konusunda gelişmiş ülkelerin düşüncesi ağırlıklı olarak benzerlik gösterse de gerek dini gerekse etnik köken bağlamında farklılaşabilmektedir. Bu çalışmada da Türk basınının Taliban ekseninde ele alınan kadını nasıl haberleştirdiği incelenmiştir.

5. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Gazeteler farklı ideolojik ve ekonomik grupların sahipliğinde kâr marjı güden ekonomik kuruluşlardır. Gazetelerin kendi çıkarları doğrultusunda haberleri yeniden üretmesi konusu eleştirel paradigmanın rahatsız olduğu konuların başında gelmektedir. Bu çalışmanın temel problemi de Taliban'ın 15 Ağustos 2021'de Afganistan'ı kontrol altına almasından sonra tüm dünyanın gündemine giren Afganistan'da kadınların durumuna yönelik haberleri, Türk basınında farklı ideolojilere sahip gazetelerin farklı belirlenimler doğrultusunda ele almasıdır

Bu durumun tespit edilmesinin ve Afgan kadınların Türk basınında nasıl ele alındığının belirlenmesinin amaçlandığı çalışma; olayın başlangıç tarihin olan 15 Ağustos 2021'den başlayarak 27 Aralık 2021 tarihine kadar; “yenisafak.com.tr”, “sozcu.com.tr” ve “hurriyet.com.tr” internet gazeteleriyle sınırlandırılmıştır. Gazetelerin arşiv kısımlarına “afgan” ve “kadın” anahtar kelimeleri yazılmış, arama sonucunda tespit edilen haberler Tablo 1., Tablo 2. ve Tablo 3.'te sunulmuştur. Elde edilen haberlerden eleştirel söylem analizine tipik örnek oluşturan haberler van Dijk Haber Söylem Analizi yöntemiyle incelenmiştir. Söylem analizi insanların dil ile ne yaptıkları sorusuyla ilgilenmesi ve bu noktada farklılıkları keşfetmesinin yanı sıra bir söylem içerisinde dönüşen, değişime uğrayan bilgi yapılarını incelemeye alır (Sözen, 1999: 85). Bu analizin haber metnini bütünlüğü içinde, bağlamından koparmadan incelemeye yönelik bir teknik (İnal, 1996, s.96) olması sebebiyle çalışmada tercih edilen yöntem olmuştur. Araştırmanın sonucunda yenisafak.com.tr'den 26 habere, sozcu.com.tr'den 11 ve son olarak hurriyet.com.tr'den 53 olmak üzere toplam 90 habere ulaşılmıştır.

5.1. Araştırmanın Amacı ve Sorusu

Eleştirel Söylem analizi yöntemi tercih edilerek yapılan çalışmada “Farklı ideolojik belirlenimleri olan gazetelerin aynı konuyu haberleştirirken söylemleri farklılaşıyor mu?” sorusunun cevabı aranmıştır.

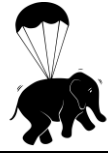
6. BULGULAR

6.1. Sözcü Gazetesinde Yayınlanan Haberlere Yönelik Söylem Analizi

Taliban rejiminin Afganistan'ı ele geçirmesini takip eden 16.08.2021 tarihinde ilk “Afgan kadın” konulu haber Sözcü gazetesinin internet sayfasında yayınlanmıştır. İncelenen süre zarfında gazetede konuyla ilgili 11 haber yayınlandığı tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. sozcu.com.tr'de yayınlanan “Afgan kadın” konulu haberler

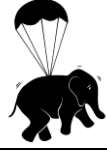
No	Tarih	Haber Başlığı	Haber Linki
1	16.08.2021	Taliban'ın ele geçirdiği Afganistan'da kadınlar endişeli	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/talibanin-ele-gecirdigi-afganistanda-kadinlar-endiseli-6595734/

2	16.08.2021	Taliban tarafından başından vurulmuştu... Nobel Ödüllü Malala'dan Afganistan açıklaması	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/taliban-tarafindan-basindan-vurulmustu-nobel-odullu-malaladan-afganistan-aciklamasi-6596686/
3	18.08.2021	Taliban, kız öğrencilerin ortaokula gitmesini yasakladı	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/taliban-kiz-ogrencilerin-ortaokula-gitmesini-yasakladi-6656588/
4	25.08.2021	İşte 'Taliban 2.0': Kadınlar evde kalsın, militanlar onlara zarar vermemek için eğitim görmedi	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/iste-taliban-2-0-kadinlar-evde-kalsin-militanlar-onlara-zarar-vermemek-icin-egitim-gormedi-6612888/
5	28.08.2021	Taliban'dan kadın sağlık çalışanlarına 'işe dönün' çağrısı	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/talibandan-kadin-saglik-calisanlarina-ise-donun-cagrisi-6618584/
6	07.09.2021	Taliban'dan akıllara durgunluk veren uygulama: Sınıfta kadın ve erkekler arasına paravan çektiler	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/talibandan-akillara-durgunluk-veren-uygulama-sinifta-kadin-ve-erkekler-arasina-paravan-cektiler-6635366/
7	18.09.2021	Taliban, kız öğrencilerin ortaokula gitmesini yasakladı	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/taliban-kiz-ogrencilerin-ortaokula-gitmesini-yasakladi-6656588/
8	21.10.2021	Korkunç infaz! Taliban, Afganistanlı kadın voleybolcuyu katletti iddiası	https://www.sozcu.com.tr/spor/diger-sporlar/korkunc-iddia-taliban-afganistanli-kadin-voleybolcuyu-katletti-6719791/
9	22.11.2021	Taliban, Türk dizilerine savaş açtı: Kadınların olduğu dizileri yayınlamayın	https://www.sozcu.com.tr/hayatim/kultur-sanat-haberleri/taliban-turk-dizilerine-savas-acti-kadinlarin-oldugu-dizileri-yayinlamayin/
10	26.11.2021	Taliban'dan sonra "Afgan kızı" İtalya'ya tahliye oldu	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/talibandan-sonra-afgan-kizi-italyaya-tahliye-oldu-6790980/
11	26.12.2021	Taliban, kadınlara erkek refakatçi olmadan seyahat etmeyi yasakladı	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/taliban-kadinlara-erkek-refakatci-olmadan-seyahat-etmeyi-yasakladi-6850275/

*Linklerin Erişim Tarihleri: 07 Mayıs 2022

Sözcü gazetesinde konuyla ilgili incelenen haberlere ait başlık ve haber linkleri Tablo 1.'de verilmiştir. Gazetede yer alan haberlerde sunulan kadın teması, Taliban rejiminde kadınların “yok sayıldığı” ya da “tehlikede olduğu” anlamlarından oluşturulmuştur. Gazetede 16.08.2021 tarihinde yayınlanan “Taliban’ın ele geçirdiği Afganistan’da kadınlar endişeli” başlıklı konuyla ilgili ilk haber incelendiğinde tematik çözümlenmeye göre, “kadınların Taliban rejimine yönelik endişeleri” ön plana çıkarılarak başlığa taşınmıştır. Haberin spotunda ise tüm Afganların, Taliban şiddetinden kaçtığı ancak kadınların söz konusu dehşetten en çok etkilendiği yorumu

yer almıştır. Lexical çözülemeye göre bu ifadede geçen “kuşkusuz” kesinlik zarfi kullanılması, gazetenin Taliban rejiminin ifade de belirttiği gibi dehşet olduğu ve kadınların bundan kesinlikle korkması gerektiği düşüncesiyle haberi yeniden ürettiği görülmektedir. Bu bağlamda söz konusu haber şematik yapı çözülemesine göre yorumdan oluşmaktadır.

25 Ağustos 2021 tarihinde yayınlanan “İşte ‘Taliban 2.0’: Kadınlar evde kalsın, militanlar onlara zarar vermemek için eğitim görmedi” başlıklı haberde, “Taliban tarafından kadınların evde kalmaları gerektiğine yönelik yapılan çağrı” tematik çözülemeye göre ön plana çıkarılan anlam olmuştur. Haberin ana metninde yer alan şu ifadeler dikkat çekmektedir:

“Yıllardır birçok kazanım elde eden Afgan kadınlarının ülkede yaşamaları, “Şeriat çerçevesince” garantiye alınırken henüz bu konunun detayları bilinmiyor. Ülkede bu gelişmeler yaşanırken dün Taliban Sözcüsü Zabihullah Mücahid bir açıklama yaptı. Kadınların sokağa çıkmamasını isteyen Mücahid, uluslararası kamuoyunda şaşkınlık yaratan ifadeler kullandı.”

Bu ifadeler şematik çözülemeye göre ana olayın sunumu yapılırken ardalın ve bağlam bilgisi verildiği görülmektedir. Haberin durum kısmı bu yöntemlerle güçlendirilirken Taliban Sözcüsü Zabinullah Mücahid’in açıklamaları muhabir tarafından “şaşkınlık yaratan ifadeler” olarak yorumlanmıştır. Haberin devamında ise “Taliban’ın Geçmiş Parlak Değil” ifadesi ara başlığa taşınarak, tematik çözülemeye göre ön plana çıkarılan bir diğer anlam olmuştur. Ara başlığın devamında yer alan haber metninde ise Taliban’ın kadınlara yönelik daha önceki yaptırımlarına yer verilerek, Afgan kadınlarının durumunun kötü olduğu ima edilmiştir. Zira haberin retorik de bu anlamın güçlendirilerek kurulmasıyla oluşturulmuştur.

İncelenen süre zarfında sözcü gazetesinde Afgan kadınlarla ilgili üretilen haber içeriklerinin kadınlara yönelik endişelerin ön plana çıkarıldığı anlamlardan oluşturulduğu tespit edilmiştir. Çoğunlukla yorum içeren bu haber metinlerinde Taliban rejiminin kadınların özgürlüğü için büyük bir tehdit olmanın ötesinde, Afgan kadınların can güvenliğinin de olmamasının ön plana çıkarılan bir diğer önemli anlam olduğu tespit edilmiştir.

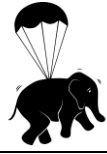
6.2. Yeni Şafak Gazetesinde Yayınlanan Haberlere Yönelik Söylem Analizi

Taliban rejiminin Afganistan’ı ele geçirmesinin ardından Yeni Şafak gazetesinde “Afgan kadın” konulu yayınlanan ilk haber, 15.08.2021 tarihinde “Taliban: Kadın haklarına saygı göstereceğiz” başlığıyla yayınlanmıştır. Çalışma kapsamında incelenen zaman aralığında gazetede, Tablo 2’de başlıkları ve haber linklerinin belirtildiği konuyla ilgili toplam 26 haber tespit edilmiştir.

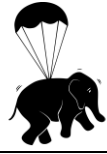

Tablo 2. yenisafak.com.tr’de yayınlanan “Afgan kadın” konulu haberler

No	Tarih	Haber Başlığı	Haber Linki
1	15.08.2021	Taliban: Kadın haklarına saygı göstereceğiz	https://www.yenisafak.com/dunya/taliban-kadin-haklarina-saygi-gosterecegiz-3677748
2	16.08.2021	Afganistan'ın ilk kadın belediye başkanı Zarifa Ghafari: Taliban beni öldürecek oturdum ve gelmelerini bekliyorum	https://www.yenisafak.com/dunya/afganistanin-ilk-kadin-belediye-baskani-zarifa-ghafari-taliban-beni-oldurecek-oturdum-ve-gelmelerini-bekliyorum-3677854
3	16.08.2021	Taliban tarafından başından vurulmuştu: Nobel ödüllü aktivist Malala Yousafzai'den dünya liderlerine çağrı	https://www.yenisafak.com/dunya/taliban-tarafindan-basindan-vurulmustu-nobel-odullu-aktivist-malala-yousafzaiden-dunya-liderlerine-cagri-3677901
4	16.08.2021	Taliban Kabil'e girince CNN muhabiri haberini başını kapatarak duyurdu	https://www.yenisafak.com/dunya/taliban-kabile-girince-cnn-muhabiri-haberini-basini-kapatarak-duyurdu-3677897
5	17.08.2021	Yardım çağrısında bulunan Afgan yönetmen Sahraa Karimi'den Türkiye'ye teşekkür	https://www.yenisafak.com/hayat/yardim-cagrisinda-bulunan-afgan-yonetmen-sahraa-karimiden-turkiyeye-tesekkur-3678047
6	17.08.2021	CNN muhabiri Clarissa Ward Taliban sonrası çarşafa girdiği iddiası hakkında ilk kez konuştu	https://www.yenisafak.com/dunya/cnn-muhabiri-clarissa-ward-taliban-sonrasi-carsafa-girdigi-iddiasi-hakkinda-ilk-kez-konustu-3678039
8	17.08.2021	Afgan televizyonunda bir ilk: Taliban'ın basın sözcüsü kadın sunucunun sorularını yanıtladı	https://www.yenisafak.com/dunya/afgan-televizyonunda-bir-ilk-talibanin-basin-sozcusu-kadin-sunucunun-sorularini-yanitladi-3678083
9	19.08.2021	Afganistan'ın en ünlü pop yıldızı Aryana Sayeed de Amerikan uçağıyla Taliban'dan kaçıp Türkiye'ye geldi	https://www.yenisafak.com/gundem/afganistanin-en-unlu-pop-yildizi-aryana-sayeed-de-amerikan-ucagiyla-talibandan-kacip-turkiyeye-geldi-3678458
10	24.08.2021	Afganistan'daki yatılı kız okulu Taliban'dan kaçmak için Ruanda'ya taşındı	https://www.yenisafak.com/dunya/afganistandaki-yatili-kiz-okulu-talibandan-kacmak-icin-ruandaya-tasindi-3689198
11	25.08.2021	Taliban'dan açılım	https://www.yenisafak.com/dunya/talibandan-acilim-3689223
12	26.08.2021	Afganistan'dan kaçıp Türkiye'ye gelen Afgan şarkıcı Aryana Sayeed:	https://www.yenisafak.com/hayat/afganistandan-kacip-turkiyeye-gelen-afgan-sarkici-aryana-sayeed-taliban-beni-yakalayacak-diye-korktum-3689490

		Taliban beni yakalayacak diye korktum	
13	28.08.2021	Taliban'dan kadın sağlık çalışanlarına çağrı: İşlerinize geri dönün	https://www.yenisafak.com/dunya/taliban-kadin-saglik-calisanlarini-islerine-donmeye-cagirdi-3689757
14	29.08.2021	Yeni Şafak dünyanın konuştuğu Afganistan'da	https://www.yenisafak.com/gundem/yeni-safak-muhabiri-aysemine-alioglu-afganistanda-talibandan-degil-caresizlikten-kaciyoruz-3689831
15	30.08.2021	Bitsin artık bu savaş	https://www.yenisafak.com/gundem/afganistan-halkinin-ortak-dilegi-bitsin-artik-bu-savas-3689928
16	01.09.2021	Türkiye'nin desteğini bekliyoruz	https://www.yenisafak.com/gundem/afganistanda-gecis-surecini-yoneten-gulbeddin-hikmetyar-yeni-safaka-konustu-turkiyenin-destegini-bekliyoruz-3690220
17	03.09.2021	Bize karışan olmadı: Dün nasılsa bugün de öyle	https://www.yenisafak.com/dunya/bize-karisan-olmadi-dun-nasilsa-bugun-de-oye-3690555
18	05.09.2021	Afgan kadınlardan Taliban'a çağrı: Haklarımızı açıklayın	https://www.yenisafak.com/dunya/afgan-kadınlarından-talibana-cagri-haklarımızı-aciklayin-3690865
19	07.09.2021	Afganistan'da eğitim başladı: Kız ve erkek öğrenciler perdeyle ayrıldı	https://www.yenisafak.com/dunya/afganistanda-egitim-basladi-kiz-ve-erkek-ogrenciler-perdeyle-ayrildi-3691184
20	10.09.2021	Nobel ödüllü Malala: Harekete geçmezsek birçok Afgan kızı da benimle aynı hikayeyi paylaşabilir	https://www.yenisafak.com/dunya/nobel-odullu-malala-harekete-gecmezsek-bircok-afgan-kizi-da-benimle-ayni-hikayeyi-paylasabilir-3701640
21	20.09.2021	Afgan kadınların bitmeyen çilesi	https://www.yenisafak.com/gundem/afgan-kadınların-bitmeyen-cilesi-3703041
22	21.09.2021	Taliban bakan yardımcılarının listesini açıkladı: Kabinde hiçbir kadın yer almadı	https://www.yenisafak.com/dunya/taliban-bakan-yardimcilarinin-listesini-acikladi-kabinde-hicbir-kadin-yer-almadi-3703303
23	22.09.2021	Taliban'dan kız çocukları için eğitim kararı: En yakın okula gidebilecekler	https://www.yenisafak.com/dunya/talibandan-kiz-cocuklari-icin-egitim-karari-en-yakin-okula-gidebilecekler-3703491
24	29.09.2021	Kabil Üniversitesi: Kadınların kampüse girişi yasaklanmadı	https://www.yenisafak.com/dunya/kabil-universitesi-kadınların-kampuse-girisi-yasaklanmadi-3704662
25	03.11.2021	Taliban: Kız öğrencilerin okula dönmesi için çalışıyoruz	https://www.yenisafak.com/dunya/taliban-kiz-ogrencilerin-okula-donmesi-icin-calisiyoruz-3709888

26	06.11.2021	Afganistan’da içler acısı tablo: Yaşam mücadelesi veren aileler çocuklarını satışa çıkarıyor	https://www.yenisafak.com/dunya/afganistanda-icler-acisi-tablo-yasam-mucadelesi-veren-aileler-cocuklarini-satisa-cikariyor-3710339
*Linklerin Erişim Tarihleri: 07 Mayıs 2022			

Tablo 2’de görüldüğü gibi Yeni Şafak gazetesinde Taliban rejiminden sonra Afganistan’da yaşayan kadınlarla ilgili gelişmeleri ele alan ilk haber 15 Ağustos 2021 tarihinde “Taliban: Kadın haklarına saygı göstereceğiz” başlığıyla verilmiştir. Makro çözümlemenin bir ayağı olan tematik analize göre “kadınların haklarında bir kayıp yaşanmayacağı” başlığa taşınarak ön plana çıkarılmıştır. Bu anlamı güçlendiren benzer ifadeler haberin spotunda şu şekilde yer almıştır:

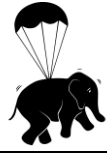
“Kabil’e her yönden girdiğini duyuran Taliban, kadınların korumalı bölgelere geçmesi çağrısında bulundu. Taliban ayrıca geçmişteki uygulamaların aksine kadın haklarına saygı gösterileceği ve kadınların eğitim almasına izin verileceği açıkladı.”

Spotta yer alan ifadeler mikro yapının bir unsuru olan sentaktik çözümlemeye göre incelendiğinde cümle yapılarının aktif olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda muhabir veya editörün Taliban tarafından yapılan açıklamalara inandığını söylemek mümkündür. Gazete, Taliban rejiminin daha önceki uygulamalarından hareketle kadın haklarının tehlikede olduğu inancına yönelik oluşturulan içeriklerden farklı olarak ürettiği kadın haklarının korunacağına yönelik söylemini güçlendirmek için spot içinde yer alan ifadelerde “aksine kadın haklarına saygı gösterileceği...” ifadesini vurgulayarak bir nevi Taliban’ı desteklemiştir. Haberde yer alan “Kadınlara eğitim hakkı verilecek” ifadesi üst başlığa taşınarak ön plana çıkarılan bir diğer anlam olmuştur. Kadınların rahatsız olmasını gerektiren herhangi bir durum olmadığı yönünde üretilen anlam bu ifadelerle güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Gazetede 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınlanan “Afganistan’ın ilk kadın belediye başkanı Zarifa Ghafari: Taliban beni öldürecek oturdum ve gelmelerini bekliyorum” başlıklı haber ise Zarifa Ghafari’nin Taliban rejiminde hayatının tehlikede olduğu anlamından üretilmiştir. Haberin spotunda başlıkta yer alan aynı ifadeler tekrarlanırken Ghafari’nin kendisine ait olan “Oturdum ve gelmelerini bekliyorum” sözleri gazete tarafından “ifadelerini kullandı” yüklemiyle aktarılmıştır. Mikro yapının bir ayağı olan lexical çözümlemeye göre “iddia etti”, “ifadelerini kullandı” gibi yüklemeler kullanıldığında editoryal bir karşı çıkış dolaylı olarak hissedilmektedir. Dolayısıyla gazetenin Zarifa Ghafari’nin açıklamalarına inanmadığını söylemek mümkündür.

17 Ağustos 2021 tarihinde yayınlanan “Afgan televizyonunda bir ilk: Taliban’ın basın sözcüsü kadın sunucunun sorularını yanıtladı” başlıklı bir haberde kendini yenilediğine yönelik Taliban Web 2.0. olarak isimlerini belirten Taliban’ın bir kadınla görüşüp bunu televizyondan tüm halka aktarması Yeni Şafak tarafından “bir ilk” olarak yorumlanmıştır. Haberin spotunda “Taliban’ın basın ekibinden Abdul Hak Hammad’ın Afganistan’daki Tolo News TV kanalında

konuştuğu Bihişte Argand'a; intikam peşinde olmadıklarını ve ülkede güvenliği sağlamak istediklerini" söylediği aktarılmıştır. Gazete bu söylemleri "belirtti" ifadesi kullanarak aktarmıştır. Mikro yapının öğelerinden sentaktik çözümlemenin bir ayağı olan lexical yapıda kullanılan sözcük seçimleri önemlidir. "Belirtti" şeklinde kullanılan yüklem verilen bilgilere katılımın göstergesidir.

Yeni Şafak'ta 25 Ağustos 2021 tarihinde yayınlanan "Taliban'dan açılım" başlıklı habere ait detaylar spotta şöyle açıklanmıştır:

"Afganistan'ı yönettiği 1996-2001 yılları arasında kadınlara yönelik ayrımcı tutumu nedeniyle tepki çeken Taliban, bu kez sürpriz bir yol izliyor. Daha önce kadınların yönetimde bulunmasına izin vermeyen Taliban önceki gün düzenlenen eğitim toplantısına kadın Milli Eğitim Bakan Vekili Rengine Hamidi'yi de davet etti. Toplantıda kızların okumasına izin verilmesi kararlaştırıldı, burka giyme zorunluluğu da kaldırıldı."

Taliban rejiminin Afganistan'ı yönettiği 5 yıllık süreçte kadınlara yönelik ayrımcı bir tutum benimsendiği ancak şu an durumun farklı olduğu "...bu kez sürpriz bir yol izliyor" ifadeleriyle aktarılmıştır. Haberin devam metninde de aynı ifade "Taliban'dan sürpriz adımlar gelmeye başladı." sözcükleriyle yinelenmiştir. Gazete tematik çözümlemeye göre "kadınların çekinmesi gereken bir durum olmadığı" anlamını güçlendirecek türden ifadeleri ara başlıklara taşımıştır: "Liderlerin Yanına Oturdu", Kadın Memurlara Çağrı, Eğitime Devam Edebilirler" Dünya basınında kadınların her anlamda haklarının elinden alındığı Taliban rejimine yönelik haberler dikkat çekerken Yeni Şafak'ta üretilen "Afgan kadın" konulu haberlerde üretilen anlamların bu endişeye gerek olmadığı Taliban'ın bu kez değişerek, kadınları tanıyacakları retoriğinden kurulduğu dikkat çekmektedir. Gazetede benzer bir retorikle inşa edilen bir diğer haber "Yeni Şafak dünyanın konuştuğu Afganistan'da" 29 Ağustos 2021 tarihinde yayınlanmıştır. Ayşemine Alioğlu isimli kadın muhabirin Kabil'e giderek yaptığı haberin spotunda "Batı medyasının çizdiği ürkütücü tablonun atmosferinde çıktığımız yolculuk" ifadesi kullanılmıştır. Muhabir kadına yönelik oluşturulan olumsuz içeriklerin gerçeği yansıtmadığını haberin ana metninde ima etmiştir. Bu düşünce ekseninden üretilen haberin retoriğini güçlendirmek için ara başlığa "Tek Başıma ve Burkasızdım" ifadesi taşınmıştır. Ara başlığın altında yer alan haber metninde ise detaylı olarak "kadına yönelik oluşturulan kaygının gerçeği yansıtmadığı" ima edilmiştir:

"Taliban kadınların tek başına ve burkasız seyahat etmesine izin vermiyor" gibi haberler aklıma geldiği için endişe ile seyahate başlıyoruz. Üzerimde ferace ve Türkiye'deki gibi örttüğüm başörtümle... Kabil'e tam 5 saatlik yolculuğun ardından ulaşıyoruz. Yollar 40 yıldır savaşta olan bir ülkeden beklenemeyecek kadar düzgün. Yol boyunca çok sayıda Taliban noktasından geçmemize rağmen hiçbir müdahale olmadı. "Müzik yasaklandı" iddialarını da kesintisiz müzik dinleyerek boşa çıkardık.

Ayşemine Alioğlu'nun dosya olarak hazırladığı Afganistan konulu haberlerden bir diğeri 3 Eylül 2021 tarihinde "Bize karışan olmadı: Dün nasılsa bugün de öyle" başlığıyla yayınlanmıştır. Taliban rejimi tarafından kadınlara bir yaptırım uygulanmadığı anlamından

üretilen haberlerden biri olan bu haberde de retorikğin aynı olduğu dikkat çekmektedir. Haberin spotunda “kadınların her ortamda bulunduğu ve hayatlarının değişmediği” belirtilmiş ve muhabir Taliban’ın kadınlara karşı daha dikkatli olduğu yorumunu yapmıştır:

Kabil sokaklarındaki sessizlik yerini kalabalıklara bırakıyor. Kadınlara her ortamda rastlamak mümkün. Yeni Şafak’a konuşan kadınlar, hayatlarının değişmediğini anlattılar. Taliban güçleri de kadınlara karşı daha dikkatli. Hemşire ve kadın doktorların çoğu görevlerine döndü.

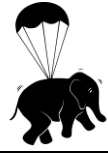
Yeni Şafak gazetesinde çoğunlukla “Afgan kadın” konulu üretilen haberlerde kadınların tehlikede olmadığı ve söz konusu tehlikeli atmosferi Batı medyasının çizdiği şekilde bir anlamdan üretildiği tespit edilmiştir. Ancak bunun dışında da kadınları temel alan; “Afgan kadınlardan Taliban'a çağrı: Haklarımızı açıklayın, Nobel ödüllü Malala: Harekete geçmezsek birçok Afgan kızı da benimle aynı hikayeyi paylaşabilir, Afgan kadınların bitmeyen çilesi, Taliban bakan yardımcılarının listesini açıkladı: Kabinde hiçbir kadın yer almadı” gibi başlıklı haberlere de yer verilip nesnel bir zeminde konuyla ilgili haberler üretilmeye çalışılmıştır. Fakat buna rağmen gazete olayları Taliban’ın açıkladığı cepheden üreterek, bu görüşleri güçlendirerek okuyucularına aktarmıştır.

6.3. Hürriyet Gazetesinde Yayınlanan Haberlere Yönelik Söylem Analizi

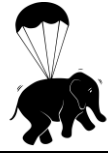
Çalışma kapsamında incelenen Hürriyet gazetesinde “Afgan kadın” konulu ilk haber 27 Ağustos 2021 tarihinde yayınlanmıştır. Hürriyet gazetesi, çalışmanın örneklemini oluşturan diğer gazetelere kıyasla 53 haber yayınlarken konuyla ilgili en çok haber üreten gazete olmuştur. Söz konusu haberlerin başlıkları ve linkleri Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. hurriyet.com.tr’de yayınlanan “Afgan kadın” konulu haberler

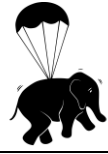
No	Tarih	Haber Başlığı	Haber Linki
1	27.08.2021	Taliban kadınlara ‘evde kalın’ dedi	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-kadinlara-evde-kalin-dedi-41881015
2	28.08.2021	Taliban'dan kadın sağlık çalışanlarına çağrı	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/talibandan-kadin-saglik-calisanlarina-cagri-41882663
3	30.08.2021	Bu görüntü günlerce konuşulmuştu... Afgan gazetecinin akıbeti belli oldu!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/bu-goruntu-gunlerce-konusulmustu-afgan-gazetecinin-akibeti-belli-oldu-41883655
4	31.08.2021	Hürriyet ekibi Afganistan'da... Kaosun gölgesinde ağır aksak bir hayat	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/hurriyet-ekibi-afganistanda-kaosun-golgesinde-agir-aksak-bir-hayat-41884318
5	01.09.2021	Taliban sözcüsü BBC'ye konuştu: 2 gün içinde yeni hükümeti açıklayabiliriz, kadın bakan olmayacak #Dünya#Taliban#Afganistan	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-sozcusu-bbcye-konustu-2-gun-icinde-yeni-hukumeti-aciklayabiliriz-kadin-bakan-olmayacak-41885484
6	02.09.2021	Dünya Afgan YouTuber'ı konuşuyor... Son görüntüleri ortaya çıktı!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/dunya-afgan-youtuberi-konusuyor-son-goruntuleri-ortaya-cikti-41886237

7	02.09.2021	Afganistan'da yeni hayat! Taliban kararttı... İşte Kabil'in ertesi günü	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/afganistanda-yeni-hayat-taliban-karartti-iste-kabilin-ertesi-gunu-41885912
8	03.09.2021	Afgan kadınlardan Herat'ta protesto: Korkmuyoruz	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/afgan-kadınlarından-heratta-protesto-korkmuyoruz-41886689
9	04.09.2021	Kabil'de şaşkırtan görüntü! Kadınlar sokağa döküldü...	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kabilde-sasirtan-goruntu-kadınlar-sokaga-dokuldu-41887760
10	04.09.2021	Kabil'de hayat normale dönüyor: İlk iç hat uçuş seferi gerçekleştirildi (alttaki başlık:	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kabilde-hayat-normale-donuyor-ilk-ic-hat-ucus-seferi-gercekleştirildi-41887784
11	05.09.2021	Kabil'de kadınlar başkaldırdı: Taliban bizi evde tutamazsın	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kabilde-kadınlar-baskaldirdi-taliban-bizi-evde-tutamazsin-41888002
12	06.09.2021	Taliban, hamile bir polis memurunu öldürmekle suçlanıyor	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-hamile-bir-polis-memurunu-oldurmekle-suçlanıyor-41888555
13	06.09.2021	Ve Taliban kuralları devrede... Kadınların resimleri de silindi	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ve-taliban-kurallari-devrede-kadınların-resimleri-de-silindi-41888501
14	07.09.2021	Kabil'de gündelik hayatın fotoğrafını çektik... Aşı yok ki karşısı olsun!:	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kabilde-gundelik-hayatin-fotografini-cektik-asi-yok-ki-karsisi-olsun-41889218
15	07.09.2021	Afganistan'da ilk eğitim günü! Sosyal medya bu kareyi konuşuyor...	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/afganistanda-ilk-egitim-gunu-sosyal-medya-bu-kareyi-konusuyor-41889434
16	07.09.2021	Üniversite böyle açıldı	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/universite-boyle-acildi-41889220
17	08.09.2021	Kabil'de üniversiteler ilk günden boş kaldı	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kabilde-universiteler-ilk-gunden-bos-kaldi-41889958
18	08.09.2021	Afgan kadın gizlice çekti... İzleyenlerin kanı dondu!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/afgan-kadin-gizlice-cekti-izleyenlerin-kan-dondu-41890223
19	08.09.2021	Hürriyet'le dünyaya seslendiler! Taliban bilmeli ki biz 20 yıl önceki kadınlar değiliz	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/hurriyetle-dunyaya-seslendiler-taliban-bilmeli-ki-biz-20-yil-onceki-kadınlar-değiliz-41889926
20	08.09.2021	Dünya onlar için giderek daralıyor! Taliban bir yasağın daha sinyalini verdi	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/dunya-onlar-icin-giderek-daraliyor-taliban-bir-yasagin-daha-sinyalini-verdi-41890605
21	10.09.2021	İngiltere'de Müslüman bir milletvekili, yaşadığı İslamofobik saldırıları gözyaşları içinde anlattı	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ingilterede-musulman-bir-milletvekili-yasadigi-islamofobik-saldirilar-gözyaşları-icinde-anlattı-41891870
22	10.09.2021	Nobel ödüllü Malala BMGK'ye seslendi: Afgan	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/nobel-odullu-malaladan-afganistan-uyarisi-harekete-

		kızları için harekete geçme çağrısı	gecmezsek-bircok-afgan-kizi-da-benimle-ayni-hikayeyi-paylasabilir-41891572
23	10.09.2021	İşte Taliban'ın ilk icraatları: Gazetecilere dayak, kadınlara yasak, muhalefete hayır	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iste-talibanin-ilk-icraatlari-gazetecilere-dayak-kadinlara-yasak-muhalefete-hayir-41891515
24	11.09.2021	Kabil'de kadınlardan Taliban'a destek etkinliği	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kabilde-kadindan-talibana-destek-etkinligi-41892694
25	12.09.2021	Bu kez Talibancı kadınlar sahnede	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/bu-kez-talibanci-kadinlar-sahnedede-41892937
26	12.09.2021	Son dakika haberi... Taliban'dan flaş 'karma eğitim' kararı!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-talibandan-flas-karma-egitim-karari-41893216
27	14.09.2021	Taliban kontrolündeki Kabil havaalanında kadın personel görev başında!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-kontrolundeki-kabil-havaalaninda-kadin-personel-gorev-basinda-41894816
28	14.09.2021	Afgan kadınlardan Taliban'a karşı ses getiren eylem: Bir ağızdan #KiyafetimeDokunma diye haykırdılar!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/afgan-kadindan-talibana-karsi-ses-getiren-eylem-bir-agizdan-kiyafetimedokunma-diye-haykirdilar-41894460
29	18.09.2021	Taliban Afganistan'da ortaokulları açtı: Kız öğrenciler eğitime dahil edilmedi!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-afganistanda-ortaokullari-acti-kiz-ogrenciler-egitime-dahil-edilmedi-41897764
30	18.09.2021	Taliban'dan kadınlar için yeni karar! Kadın Bakanlığı, 'Ahlak Bakanlığı' oldu	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/talibandan-kadinlar-icin-yeni-karar-ismi-degisti-41897514
31	19.09.2021	Afgan kadınları eğitim hakları için "sessiz protesto" düzenledi	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/afgan-kadinklari-egitim-haklari-icin-sessiz-protesto-duzenledi-41898298
32	19.09.2021	Son dakika: Taliban'dan kadınlara flaş çağrı!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-talibandan-kadinklara-flas-cagri-41898231
33	20.09.2021	Korku içinde bekliyorlar... Taliban kadın hakimleri görevden aldı, suçluları ise sokağa saldı!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/korku-icinde-bekliyorlar-taliban-kadin-hakimleri-gorevden-aldi-suclulari-ise-sokaga-saldi-41898941
34	21.09.2021	Taliban'dan kaçan Afgan şarkıcı: Sanatın ve müziğin Afganistan'da geleceği yok	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/talibandan-kaçan-afgan-sarkici-sanatin-ve-muzigin-afganistanda-gelecegi-yok-41899525
35	28.09.2021	20 yıllık çaba boşa gitti! Taliban süresiz yasakladı	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/20-yillik-caba-bosa-gitti-taliban-suresiz-yasakladi-41904717
36	06.10.2021	Özgür müzik operasyonu! Afgan müzisyenler özgürlüğe uçtu	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ozgur-muzik-operasyonu-afgan-muzisyenler-ozgurluge-uctu-41910775
37	07.10.2021	Hapse attığı suçlular savcı Feriştah'ın peşinde... 'intikam	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-kadin-hakim-ve-savcilarin-pesinde-intikam-almaya-geliyorum-saklanamazsin-41911145

		almaya geliyorum, saklanamazsın'	
38	16.10.2021	İçlerinde kadınlar da var... FIFA açıkladı: Tehlike altındaki 100 futbolcu Afganistan'dan tahliye edildi	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iclerinde-kadinlar-da-var-fifa-acikladi-tehlike-altindaki-100-futbolcu-afganistandan-tahliye-edildi-41918585
39	02.11.2021	Afganistan'da büyük insanlık dramı... Dokuz yaşındaki kızını 2 bin 200 dolara sattı!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/afganistanda-buyuk-insanlik-drami-dokuz-yasindaki-kizini-2-bin-200-dolara-satti-41930381
40	03.11.2021	İngiliz öğretmen Taliban'a rağmen kız çocuklarına internetten eğitim veriyor	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ingiliz-ogretmen-talibana-ragmen-kiz-cocuklarina-internetten-egitim-veriyor-41930997
41	06.11.2021	Afganistan'da 4 kadın aktivist ölü bulundu!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/afganistanda-4-kadin-aktivist-olu-bulundu-41933596
42	07.11.2021	Afgan aktivistler Frozan için yasta	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/afgan-aktivistler-frozan-icin-yasta-41933842
43	10.11.2021	Taliban başından vurmuştu... Yaşadı, iyileşti ve Nobel kazandı! İşte Malala'nın en mutlu günü	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-basindan-vurmustu-yasadi-iyilesti-ve-nobel-kazandi-iste-malalanin-en-mutlu-gunu-41936076
44	19.11.2021	Taliban'dan kaçan Afgan kadın futbolcular İngiltere'de: 'Ev ev arandılar, travma yaşadılar'	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/talibandan-kaçan-afgan-kadin-futbolcular-ingilterede-ev-ev-arandilar-travma-yasadilar-41942821
45	22.11.2021	Taliban kadınların oynadığı dizilerin televizyonlarda gösterilmesini yasakladı	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-kadinlarin-oynadigi-dizilerin-televizyonlarda-gosterilmesini-yasakladi-41944595
46	23.11.2021	Taliban kadınları ekrandan sildi	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-kadinlari-ekrandan-sildi-41945237
47	24.11.2021	Durum giderek daha kötüye gidiyor! Bebekleri evlendirmeye başladılar...	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/durum-giderek-daha-kotuye-gidiyor-bebekleri-evlendirmeye-basladilar-41946238
48	26.11.2021	Dünya onu bu kare ile tanıdı... 'Afgan kızı'nın akıbeti belli oldu!	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/dunya-onu-bu-kare-ile-tanimisti-afgan-kizinin-akibeti-belli-oldu-41947829
49	28.11.2021	Taliban'ı çıldırtacak fotoğraf: Malala Oxford Üniversitesi'nden mezun oldu	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/talibani-cildirtacak-fotograf-malala-oxford-universitesinden-mezun-oldu-41949232
50	29.11.2021	Taliban'a rağmen başardılar! İşte dünyanın konuştuğu 13 cesur yürek	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/talibana-ragmen-basardilar-iste-dunyanin-konustugu-13-cesur-yurek-41950118
51	03.12.2021	Taliban'dan kadınlar için şaşırtan karar	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/talibandan-kadinlar-icin-sasirtan-karar-41953335
52	22.12.2021	Dünya günlerce onu konuşmuştu... Afgan kadın pilot sessizliğini bozdu	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/dunya-gunlerce-onu-konusmustu-afgan-kadin-pilot-sessizligini-bozdu-41966183

53	27.12.2021	Taliban'dan kadınlara yeni yasak	https://www.hurriyet.com.tr/dunya/talibandan-kadınlara-yeni-yasak-41969205
*Linklerin Erişim Tarihleri: 07 Mayıs 2022			

27 Ağustos 2021 tarihli Hürriyet gazetesinde “Afgan kadın” konulu ilk haber “*Taliban kadınlara ‘evde kalın’ dedi*” başlığıyla verilmiştir. Haberde, “Taliban rejiminin kadınları toplumsal hayattan dışladığını ve kadınların evlerinde kalmaları gerektiği” tematik çözümlenmeye göre ön plana çıkarılan anlam olmuştur. Haberin spotunda yer alan ifadeler ise makro yapıda yer alan şematik çözümlenmeye göre incelendiğinde durum bilgisinden oluştuğu gözlenmiştir:

Taliban Sözcüsü Zabihullah Mücahit, örgüt militanlarının kadınlarla muhatap olma konusunda eğitim almadıkları gerekçesiyle, çalışan kadınların evden çıkmamalarını istedi. Kabil’de büyük ölçüde sokakların sessiz olduğu, insanların evlerine kapandığı bildiriliyor.

Gazete 31 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı “*Hürriyet ekibi Afganistan’da... Kaosun gölgesinde ağır aksak bir hayat*” başlığıyla Afganistan’dan yaptığı özel habere yer vermiştir. Muhabirlerin Kabil’den gelişmeleri aktardığı haber metninde ülkeye dair genel durum şu sözlerle aktarılmıştır:

“Meşakkatli bir yolculuğun ardından giriş yapabildiğimiz Afganistan’da ikinci günümüz... Taliban güçleri güvenliği çok fazla önemsiyor. Kısa aralıklarla oluşturdukları kontrol noktalarında sürekli belgelerimizi soruyor. Geçtiğimiz bölgelerde günlük yaşam ülkede yaşanan kaosa ve korkuya rağmen sıkıntılı da olsa devam ediyor. Yol boyunca rastladığımız her fırının önünde uzun kuyruklara tanık olduk. Herkesin kucağında ekmekler var... Yine belli noktalardaki su kuyularının önünde Afganlar ellerindeki kaplarla sıraya giriyor.”

Haberin retoriği Afganistan’da Taliban’ın korku ve endişe havası yarattığına dair anlamdan üretilmiştir. Ülkeye dair edinilen izlenimler ara başlıklarla ön plana çıkarılırken kadınlarla ilgili durum ise “*Kadın Öğretmenler Görev Başında*” başlığıyla verilmiştir. Haberde eğitimin devam ettiği, kadınların öğretmenlik yaparken kız öğrencilerin de okullara gittiği bilgisi aktarılmıştır.

1 Eylül 2021 tarihinde yayınlanan “*Taliban sözcüsü BBC’ye konuştu: 2 gün içinde yeni hükümeti açıklayabiliriz, kadın bakan olmayacak*” başlıklı haberde Afganistan’da kadınların üst düzey hükümet yönetiminde bulunmayacağı bilgisi verilmiştir. Haber metninde bu durum, “*Stanikzai kadınların da yeni yönetimde olacaklarını ancak hükümette kadın bakan olmayacağını açıkladı. Taliban sözcüsü, ABD’nin desteklediği eski hükümette görev yapan kadınlara da yeni yönetimde yer verilmeyeceğini söyledi.*” sözleriyle aktarılmıştır. Makro yapının bir unsuru olan şematik çözümlenmeye göre haber durum bilgisinden oluşmaktadır. Herhangi bir yoruma yer verilmeyen haberin retoriği kadınların ön plana çıkarılmasa da tam anlamıyla görmezden gelinmeyeceği anlamından üretilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen diğer iki gazeteden çok daha fazla sayıda “Afgan kadın” konulu habere yer veren Hürriyet gazetesinde farklı olarak kadınların Taliban karşıtı hareketlerine yer

verilmiştir. Tablo 3.'te görüldüğü gibi bu haberlerde tematik çözümlenmeye göre ön plana çıkarılan anlamlar şu şekilde başlıklara taşınmıştır: *“Afgan kadınlardan Herat'ta protesto: Korkmuyoruz”, Kabil'de şaşırta görüntü! Kadınlar sokağa döküldü...”, “Kabil'de kadınlar başkaldırdı: Taliban bizi evde tutamazsın”*

5 Eylül 2021 tarihinde *“Kabil'de kadınlar başkaldırdı: Taliban bizi evde tutamazsın”* başlığıyla yayınlanan haber metninde *“TALİBAN'ın Afganistan'da kontrolü ele geçirmesinin ardından halkta büyük bir endişe ve korku hâkimken, bir grup kadın Taliban'a başkaldırdı. Herat'tan sonra Kabil'de toplanan 50 cesur Afgan kadın, pankartlar açıp sloganlar atarak Cumhurbaşkanlığı Sarayı'na yürüdü. Saçlarının yarısını dışarda bırakan eşarplar takan, boyunlarına mor şallar bağlayan makyajlı, güneş gözlüklü Afgan Kadınlar, ellerinde ise güller taşıdı. Önleri demir bariyerlerle kesilen kadınlara, Taliban'ın ağır silahlı özel birliği 'Bedri 313' güçleri müdahale etti. Kendilerine silah doğrultulan kadınlar, “Korkmuyoruz” diyerek karşı koydu.”* ifadelerine yer verildi. Haber metninde *“Taliban'a karşı çıkararak protesto edenler “cesur” olarak tanımlandı. Lexical çözümlenmeye göre bu ifade incelendiğinde muhabir veya editörün kadınların protestosunu desteklediği görülmektedir.*

Hürriyet'te *“Afgan kadın”* konulu bir başka haber *“Ve Taliban kuralları devrede... Kadınların resimleri de silindi”* başlığıyla 6 Eylül 2021 tarihinde yayınlanmıştır. Gazete, genel olarak Afganistan'da kadınların durumuna yönelik haberleri *“kadınların Taliban tarafından ötekileştirerek, sosyal hayattan izole edilmesi”* retoriği üzerinden üretmiştir. Tematik çözümlenmeye göre bu anlamdan üretilen haber, mikro yapı analizinin bir unsuru olan lexical çözümlenmeye göre incelendiğinde de aynı anlamın güçlendirildiği gözlenmiştir. Haberin spotunda yer alan ifadeler ise Taliban'ın kendisinden beklendiği gibi kadına dair her şeyi gözle görünür ortamlardan kaldırdığı, buna kadın resimlerinin *“dahi”* dahil olduğu anlamından üretilmiştir. Zira tematik olarak haberin başlığına taşınarak ön plana çıkarılan *“Ve Taliban kuralları devrede...”* ifadesi ile Taliban'dan beklenen eylemin gerçekleştirildiği ima edilmiştir.

Afgan kadınların protestolarına yer veren gazete bu durumu şu başlıklarla vermeye devam etmiştir: *“Afgan kadınlardan Taliban'a karşı ses getiren eylem: Bir ağızdan #KıyafetimeDokunma diye haykırdılar!, Afgan kadınları eğitim hakları için "sessiz protesto" düzenledi”* 14 Eylül 2021 tarihinde yayınlanan *“Afgan kadınlardan Taliban'a karşı ses getiren eylem: Bir ağızdan #KıyafetimeDokunma diye haykırdılar!”* başlıklı haberde kadınların protestosu tematik anlamda ön plana çıkarılan anlam olarak başlığa taşınmıştır. Ancak bunun yanı sıra başlıkta yer alan ifadelerin *“ünlem”* işaretiyle kullanılması gizli bir editoryal desteğe işaret etmektedir. Mikro çözümlenmeye göre kullanılan imla işaretleri katılım veya karşıtlığı temsil etmektedir. Haberin retoriği ise tamamen kapalı kadın kıyafetlerinin Afgan kültürünü temsil etmediği görüşünden kurulmuştur. Bu anlamın güçlendirilmesi için ise şematik yapıda uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Bu haberi takiben 18 Eylül 2021 tarihinde yayınlanan *“Taliban Afganistan'da ortaokulları açtı: Kız öğrenciler eğitime dahil edilmedi!”* başlıklı haberin spotunda konuya dair arka plan bilgisini yer verilmiştir. Haberin devam metninde yer alan: *“Taliban iktidarı ele geçirdiğinde*

değişim sözü vermişti ama yönetimle ilgili alınan son kararlar Afganistan'da katı kuralların geçerli olduğu 1990'lı yıllara dönüşe işaret ediyor.” ifadeleri ise makro yapının bir unsuru olan şematik çözümlenmeye göre yorumdan oluşmaktadır. Gazete, Afganistan'ın kadın konusunda farklı bir politika izleyeceği söylemlerine rağmen bir değişiklik olmadığı anlamından haberin retoriğini kurmuştur.

19 Eylül 2021 tarihinde “*Son dakika: Taliban'dan kadınlara flaş çağrı!*” başlığıyla yayınlanan haberin spotunda; “*Taliban Afganistan'ın yönetimine geçtikten sonra ülkede bir yandan sosyal yaşam normale dönerken bir yandan da Afgan kadınların ve kız çocuklarının geleceğiyle ilgili kaygılar büyüyor. Yapılan son açıklama ile Kabil'de şehir hükümeti için çalışan kadınlara 'evlerinizden çıkmayın' mesajı gönderildi.*” ifadeleri kullanılmıştır. Haberin devam metninde bu durum, “*İkinci defa ülke yönetimini ele geçiren Taliban ise verdiği ılımlı mesajların aksine dünyanın tepkisini çeken adımlar atmaya devam ediyor.*” sözleriyle yorumlanmıştır. Gazetenin “Afgan kadın” konusunda yayınladığı haberlerin retoriğinin “verilen sözlerin tutulmadığı” anlamından üretildiği gözlenmektedir.

Yine benzer bir haber 28 Eylül 2021 tarihinde konuyla ilgili “*20 yıllık çaba boşa gitti! Taliban süresiz yasakladı*” başlıklı bir başka haber yayınlanmıştır. Haberin retoriğinde kadınların eğitim hayatına girmesine yönelik gelişmelerin Taliban rejiminin yeniden devreye girmesiyle son bulduğu belirtilmiştir. Haberin retoriği kadınların ve kadın çalışanların üniversitelere alınmadığı anlamından üretilmiştir.

“*Durum giderek daha kötüye gidiyor! Bebekleri evlendirmeye başladılar...*” başlığıyla 24 Kasım 2021 tarihinde yayınlanan haberde tematik olarak Afganistan'da ailelerin başlık parası karşılığı henüz beşikteki bebeklerini bile evlendirdikleri anlamı ön plana çıkarılmıştır. Haber metninde tüm dünyanın bu durum için endişeli olduğu dile getirilirken 03 Aralık 2021 tarihinde konuyla ilgili “*Taliban'dan kadınlar için şaşırtan karar*” başlığıyla bir başka haber yayınlanmıştır. Haberin spotunda başlıkta “şaşırtıcı” olarak nitelendirilen karar, “*Taliban yönetimi bir kararname yayınlayarak Afganistan'da kadınların zorla evlendirilmesini yasakladı.*” ifadeleriyle açıklanmıştır. Taliban'ın kadınlar hakkındaki yaptırımlarını eleştirel bir tavırla haberlerine taşıyan gazete bu olumlu kararı şaşırarak yorumlamıştır. Zira lexical çözümlenmeye göre “şaşırtıcı” sıfatı söz konusu şaşkınlığı gayet net göstermiştir.

29 Kasım 2021 tarihinde yayınlanan “*Taliban'a rağmen başardılar! İşte dünyanın konuştuğu 13 cesur yürek*” başlıklı haberde Afganistan'da üniversiteden mezun olan 13 kadın ön plana çıkarılmıştır. Haberin retoriği, Taliban'ın kadınların eğitim ve iş hayatından uzak tutulmasına rağmen 13 kişinin üniversiteden mezun olduğundan kurulmuştur. Bu durumun zorluğu ve önemliliği ise lexical çözümlenmeye göre “Taliban'a rağmen başardılar!” ifadesiyle vurgulanmıştır. İfade de kullanılan “rağmen” durumun önemini göstermektedir. Bunun yanı sıra kullanılan ünlem de aynı şekilde editoryal olarak söz konusu olaya ne denli önem verildiğini göstermektedir.

Hürriyet gazetesi çalışmada incelenen “Afgan kadınlara” yönelik ürettiği haberlerin genelinde “Taliban’ın kadınlara yönelik kararlarında farklı, eşitlikçi politikalar izleyeceği yönündeki açıklamalarına rağmen kadınların eğitim ve iş hayatında yok sayılarak eve hapsedildiği anlamını yeniden ürettiği gözlenmiştir.

7. TARTIŞMA ve SONUÇ

Medya metinlerini üreten profesyoneller ürettikleri içerikleri kendi dünya görüşleri ve çalıştıkları kurumların ideolojileri doğrultusunda üretmektedirler. Bu bağlamda ideolojik belirlenimler okuyucu veya izleyicilere aktarılırken tahakküm aracı olmaktan öte hegemonik bir düzlemde fikirleri inşa ederler. Söylem de çok sayıda ideolojinin filizlendiği hegemonik ortamların bütünüdür. Dolayısıyla her konu her ortamda farklı ideolojik belirlenimler doğrultusunda yorumlanmak suretiyle aktarılmaktadır. Tüm bunlar ekseninde medyanın bir mücadele alanı olduğu gerçeği kabul edilmektedir. Çalışmada Taliban rejimi ile birlikte tüm dünyanın gündeminde yer eden kadına dair konuların Türk basınında nasıl yer aldığı incelenmiştir. Yeni Şafak, Sözcü ve Hürriyet gazetelerinin internet sürümlerinde konuya dair üretilen haberler tespit edilmiştir.

Sözcü, Afgan kadınlarla ilgili ürettiği haberlerin içeriğinde “kadınlara yönelik endişeleri” ön plana çıkarmıştır. Söz konusu retorik üzerinden inşa ettiği haberlerinin genelinde şematik yapı çözümlemesine göre yorumsal ifadeler tespit edilmiştir. Bu haber metinlerinde çizilen çerçevenin ise “Taliban rejiminin kadınların özgürlüğü için büyük bir tehdit olmanın ötesinde Afgan kadınlarının can güvenliğinin de olmaması” şeklinde olduğu gözlenmiştir.

Sosyal muhafazakâr ve İslamcı çizgide yayın yapan Yeni Şafak gazetesinin ise genel hatlarıyla “Afgan kadın” konulu haberlerinin çerçevesini “kadınların tehlikede olmadığı ve dünyanın konuştuğu tehlikeli atmosferi Batı medyasının çizdiği” anlamından inşa ettiği dikkat çekmiştir. Gazete bu anlamı güçlendirmek doğrultusunda haberlerini üretmiştir.

Çalışmada incelenen süre zarfında Hürriyet gazetesinin “Afgan kadın” konulu ürettiği haberlerin genelini “eğitim hakkı” çerçevesinden inşa ettiği gözlenmiştir. Gazete haberlerinde “Taliban’ın kadınlara yönelik kararlarında eskiden farklı bir politika izleyerek haklarını koruyacağı yönündeki açıklamalarına inanmayan ve inanmamakta haklı olduğu” yönündeki yorumlarını haberlerine taşımıştır. Çalışma kapsamında incelenen haberlerin çoğunluğunda bu anlam güçlendirilerek yeniden üretilmiştir.

Gazeteler bir takım ideolojik belirlenimleri ve dünya görüşleri doğrultusunda “Afgan kadın” a ait aynı konuları farklı başlıklar ve içeriklerle üreterek, kendi bakış açılarını güçlendirerek okuyuculara aktarmak istemişlerdir. Bu bağlamda çalışma genelinde incelenen haber metinlerinde bilgi yeniden üretilirken çeşitli dolayımardan geçtiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla incelenen gazetelerin nesnel yayıncılık anlayışını göz ardı ettiğini söylemek mümkündür.

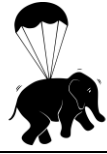

Kaynakça

- Althusser, L. (1994). *Devletin İdeolojik Aygıtları* (Çev. Y. Alp & M. Özışık). İletişim Yayınları.
- BBC (2021). Afghan women hit back at Taliban with #DoNotTouchMyClothes campaign, <https://www.bbc.com/news/world-asia-58550335> (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2022).
- Bulut, Y. (2011). İdeolojinin tarihçesi. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(23), 183-206.
- Büyükkantarcıoğlu, S. N. (2012). Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi. Ö. Özer (Ed.), *Haberi Eleştirmek* içinde (ss. 161-200). Literatürk Academia.
- Dragaš, M. (2012). Gender Relations in Daily Newspaper Headlines: the Representation of Gender Inequality with Respect to the Media Representation of Women(Critical Discourse Analysis). *Studia Humana*, 1(2), 67-78.
- Fahmy, S. (2004). Picturing Afghan women: A content analysis of AP wire photographs during the Taliban regime and after the fall of the Taliban regime. *Gazette (Leiden, Netherlands)*, 66(2), 91-112.
- France24 (2011). *Taliban bans women from travelling longer distances unless with male relative*, <https://www.france24.com/en/asia-pacific/20211226-taliban-say-no-trips-for-afghan-women-unless-escorted-by-male-relative> (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2022).
- Gramsci, A. (1997). *Hapishane Defterleri* (Çev. Adnan Cemgil). Belge Yayınları.
- İnal, A. (1996). *Haberi Okumak*. Temuçin Yayınları.
- Kaya, A. (2004). Ideolojiden ideolojiye yolculuk: Düşünce bilimden kimlik bilime. *Doğu Batı Yayınları*, (28), 66-81.
- Kramer, S. (2019). The Power of Critical Discourse Analysis: Investigating Female-Perpetrated Sex Abuse Victim Discourses. In S. Laher, A. Fynn & S. Kramer (Eds.), *Transforming Research Methods in the Social Sciences: Case Studies from South Africa* (pp. 236-250). Wits University Press.
- Len-Rios, M. E., Rodgers, S., Thorson, E., & Yoon, D. (2005). Representation of women in news and photos: Comparing content to perceptions. *Journal of Communication*, 55(1), 152-168.
- Mannila, S. (2017). *Women and men in the news: Report on gender representation in Nordic news content and the Nordic media industry*. Nordic Council of Ministers.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (çev. O. Akınhay & D. Kömürçü). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marx, K., & Engels, F. (1992). *Alman İdeolojisi* (Çev. S. Belli). Sol Yayınları.

- Nergiz, E., & Akın, N. (2021). Kadına yönelik şiddet haberlerinin eleştirel söylem analizi: Mutlu Kaya örneği. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 6(1), 1-16.
- Ninpanit, S. (2020). Critical discourse analysis of English news headlines on Thai transgender individuals from Thai and international websites. *The New English Teacher*, 14(2), 42-63.
- Okan, Z. A. (1998). Dil ve cinsiyet: Reklam dili çözümlemesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(5), 187-198.
- Özer, Ö. (2020). *Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Literatürk.
- Özerkan, Ş. A. (2001). *Medya, Dil ve İletişim*. Martı Yayınları.
- Paltridge, B. (2012). *Discourse Analysis*. Bloomsbury publishing.
- Power, K., Rak, L., & Kim, M. (2019). Women in business media: A critical discourse analysis of representations of women in Forbes, Fortune and Bloomberg BusinessWeek, 2015-2017. *Critical Approaches to Discourse Analysis Across Disciplines*, 11(2), 1-26.
- Risdaneva, R. (2018). A critical discourse analysis of women's portrayal in news reporting of sexual violence. *Studies in English Language and Education*, 5(1), 126-136.
- Şah, U. (2020). Eleştirel söylem analizi: Temel yaklaşımlar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (7), 210-231.
- Salma, N. F. (2018). *Exploring Van Dijk: Critical Discourse Analysis's Aims*.
- Sarı, G. (2020). Overview of gender with Examples from Turkish Media. In *Gender and Diversity Representation in Mass Media* (pp. 1-16). IGI Global.
- Şeker, N. T., & Şeker, M. (2011). Televizyon haberlerinde söylem-29 Mart 2009 yerel seçimleri örneği. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(30), 515-552.
- Sine Nazlı R., & Kalafat Çat, A. (2019). 24 Haziran erken seçimlerinin gazete haberlerindeki söylem çözümlemesi. *Global Media Journal TR Edition*, 10(19), 113-145.
- Sözen, E. (1999). *Söylem*. Paradigma Yayınları.
- Taş, G. (2016). Feminizm üzerine genel bir değerlendirme: Kavramsal analizi, tarihsel süreçleri ve dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), 163-175.
- Tian, X. (2018). Critical discourse analysis of news reports-based on the guardian news report of china's military parade to mark the 70 years of second world war. *Theory and Practice in Language Studies*, 8(4), 433-444.
- Umunç, C. (2019). Kadına yönelik şiddet temalı kamu spotlarının göstergebilimsel çözümlemesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 1316-1334.
- Umunç, C., & Kümbül, T. (2018). Toplumsal cinsiyet sorunu açısından Recep Tayyip Erdoğan ve Barack Obama'nın konuşmalarında kadın. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 121-138.

- van Dijk, T. A. (1983). Discourse analysis: Its development and application to the structure of news. *Journal of Communication*, 33(2). 20-43.
- van Dijk, T. A. (2001). Multidisciplinary CDA: A plea for diversity. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 95-120). Sage Publishing.
- van Dijk, T. A. (2009). Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 62-86). Sage Publishing.
- van Dijk, T.A. (2006). Ideology and discourse analysis. *Journal of Political Ideologies*, 11(2), 115-140.
- Vandenberghe, H. (2019). Representation of women in the news: Balancing between career and family life. *Media and Communication*, 7(1), 4-12.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2009). Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology. R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 1-33). Sage Publishing.

Katkı Oranı Beyanı: Her iki yazarda eşit şekilde katkıda bulunmuşlardır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını deklare etmektedir.

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

Bu makale **intihal tespit yazılımlarıyla** taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.